

SZÉKELYSÉG

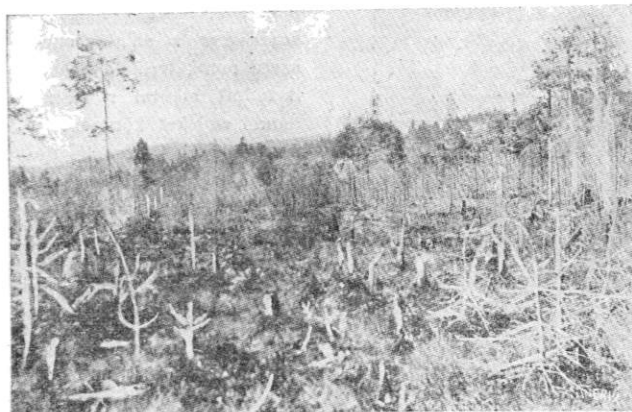
A SZÉKELYFÖLDET ÉS NÉPET ISMERTETŐ HAVI FOLYÓIRAT

Szerkeszti

BÁNYAI JÁNOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Odorhei.

Lucstó belseje leégett részlete elkorcsosult erdei fenyőkkel. (A kicsi nyír lelőhelye)

A SOKARCU SZÉKELYFÖLD képét hűen csak hasonló változatos tartalmú leírásokkal tudjuk bemutatni. Lapunknak ezt a szemle jellegű tarkaságát **kell** megváltoztatnunk. Koncentrált témakörrel fogunk az ezutáni ivaik megjeleni, amelyek a végén egy önálló összefoglaló munkát adnak majd ki »*A Székelyföld csodái*« c. alatt. Ebben a műben a legújabb kutatási adatok kerülnek nyilvánosságra s a könnyen érthető világos stílusban megírt anyag földünk *unihumszerű ritkaságait* fogja felölelni. Így pl. Honnan nyerte földünk ősembere eszközeinek anyagát? A primitív vasolvasztás helyei. Milyen kutatási nyomokat hagytak hátra a rómaiak? A Medvetó sósvízének meleggyűjtő munkája Orbán Balázs székely Gasteina, Szejke, a földünk leírásának szülőhelye. Kihalt vulkánok tetején! Az ásványvizek hazája. Hogy születnek és halnak el fürdőink. Tőzeg, gyógyláp kincsünk. Micsoda értékeinek a férfélföldek! Gazdag gázömléseink jövője! Barlang ritkaságaink stb. stb.

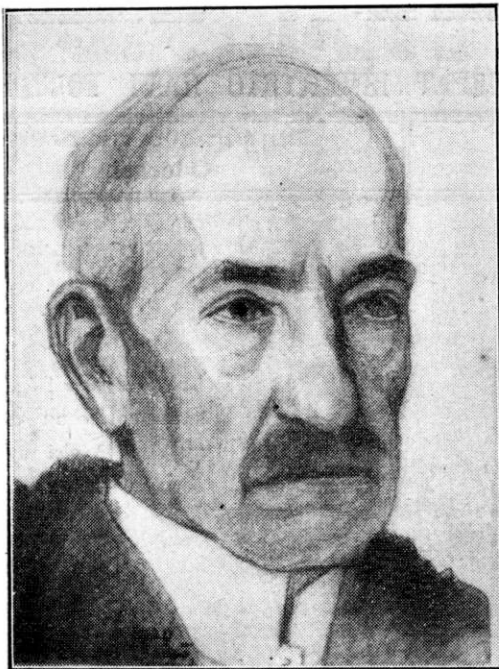
Ezzel az ismertető munkánkkal egyuttal (nem számítva a kényszerítő körülményeket!) igen sok eddigi kívánságnak teszünk eleget. Csak arra kérjük ügyünk jóakaróit, hogy a *lap-számokon feltüntetett kötelezettségüknek minél hamarabb tegyeneh eleget*, mert csak így tudjuk megvalósítani azt a régi tervünket, hogy közérdekű adataink havonként jelenhessenek meg! *Akik még a múlt événél is többen vannak hátralékban azoknak csak kifejezett kívánságukra küldjük továbbra a lapot!*

ELŐFIZETÉS az **1934** évre: **100** Lei. (Kedvezményes 60 Lei) Magyarországiak befizetéseit (5—4 P.) elfogadja a Studium könyvkereskedés Budapest, IV, Kecskeméti-u. 2.

Hátraléka 1934 év végéig.....Lei.

József János.

Irta: Kiss Elek dr

JÓZSEF JÁNOS arcképe

a fia JÓZSEF DEZSŐ festőművész eredeti festménye után

A nem feltűnő, zajos munkát egy életen át csináló tipust mutatjuk be egy pár sorban, aki szerény egyénisége s szintén egyszerű munkaterülete mellett is tudott alkotni s marandó emléket környezetében hagyni. A még élő, de munkaterületet a fiataloknak átengedő szorgos kultur munkásról emlékezünk meg hálánk elismeréséül s utmutatóul a fiatalabb nemzedéknek.

József János nyugalmazott állami tanító, unitárius énekevező: 1859 nov. 3-án Avramestin (jud. Odorheiu) született egyszerű, szegénysorsu szülőktől. Tíz gyermek közül a legkisebb s így benne él a sok gyermekes székely család áldásaiban s némi nyomorúságaiban. Boldog idők, amikor a székely anyák nem félték még a gyermek-szüléstől s volt 6—8—10—12—14, sőt 20 gyermek is egy egy családban.

Egyik testvérbátyja, Mihály, akkor zsákodí, később ravai hires tanító — akiről szintén érdemes megemlékeznünk s aki József Lajos tb. esperes édesapja volt — felruházta és kikalauzolta Torockóra, ahol két gimnáziumi osztályt végzett 12 hasonlósorsu székely fiúval. Az iskola igazgatója Pálfi J. s az ottlakó esperes Koronka Antal volt. A mi Jánosunk »ünnepek köszöntéséből, harangozásból, templomajtonál kalapot tartva alamizsnából, jólelkű polgárok segítségéből, templomta- karitásból, iskolaszolgai teendőkkel járó keserves jövedelemből, igazgatója cipőjének tisztításából, az iskola és templom utcai frontjának

sepréséből, halottak feletti virasztásból, azoknak énekléssel a temetőbe való kikiséréséből és a torockói fiugyermekek oktatásából, azok szüleinek természetbeni támogatásából tartotta fenn magát.« Ezek a művelődéstörténeti adatok élénken mutatják a régi szegény diákélet tarka mezejét.

József János is »még kihirdetést is vállalt, dobbal a nyakában.« Jókai alaposan ismerte ezt a diákéletet s ott jártában 12 forintot adott »a nyilvánosság előtt Pálfi igazgatónak azzal, hogy a 6 legszegényebb székely fiu közt ossza ki segélyképen.« Ime, a legnagyobb magyar regényíró jótékonykodó keze és szive az unitárius székely diákok közt. Legyen ezért is áldott emléke!

Tanulónkat Torockón »érte édesanyja halálának híre 1878 ban elvégezvén a két gimnáziumot, Torockótól elbucsuzott. Ugyanezen év őszén felvételi vizsgával felvették a székelykereszturi állami tanitóképző intézetbe. Az első hónapban tanulótársai »támogatták.« A következő hónapokban 8 frt. ösztöndíjat kapott. A képzőt 1881-ben végezte. Azonban ugylátszik, hogy akkor sem hordták az állást a szegény végzett fiu után, mert János is »két évig a szombatfalvi körjegyző irodájába irnokoskodott«, ami korántsem vált neki kárára. 1888 ban aztán »Firtosvárálja kis község megválasztotta tanitójának és énekevezérének«, lévén az egész falu unitárius.

»Ő volt a kis falu első hivatásos tanítója és kántora. 1855 ben megnősült, nőül vette Deák Judithot, egyszerű földmives székely gazda leányát Firtosváralláról, mely házasságból 5 gyermek született.«

43 évi hivatali »működése alatt megalakította az Olvasó- és Dal-kört. Az egyházi főhatóság többször jutalmazta. Máthé Lajos lelkész szolgatársa buzdította a szépirodalomban verseivel elért sikereinek gyarapítására. Egyházi, tanitói, Dávid Ferenc egyleti gyűléseken felkérésre sokszor szerepelt.

A mi kulturmunkásunk ott fenn a Firtos alatt egyszerű, tiszta érzésű szivből fakadt gyönyörű versekkel ajándékozta meg népét s azokat, akikhez eljutott írása. Olyan közvetlenül, könnyedén és tisztán énekelt dalaiban, mint a mező dalosa, a pacsirta. 1916-ban a háborus kényszer kimozdította élete legkedvesebb szinteréről, falujából, a tündérek fészkeéből, hová csak a tél folyamán került újból vissza, mint volt menekült. »Itt folytatta 1925 szept. hóig tanitói működését, mikor nyugalomba helyezték. Ebből az alkalomból egykori tanítványa Bálint Simon-gyümölcsstermesztési és nemesítési célra József János névre — alapítványt tett. Ugyanakkor iskolaharang céljára a maga és neje nevére 2000 lejt adományozott.«

Imé, a mester, aki hosszú, odaadó munkája és hivatásos élettevékenysége révén áldozatkészségre sarkalja és készíti az egyszerű

falusi tanítványt. József János bátyánk azonban nem volt »morgyális« ember, ahogy a székely mondani szokta, hanem tiszta szívből kacagott és kacagtatott tréfáival, székely góbéságaival.

József János »az ő jó és balsorsát hűen megosztó feleségét 1932 ben vesztette el.« Egyedül maradt tehát s még sem maradt egyedül, mert vele van az Isten s vele van szeretett leánya, akiben élénken él a gyermeki szeretet és hála. A legfőbb jót cselekszi, aki jó gyermeket nevel.

Amikor megállapíthatjuk, hogy a még ma is élő hősrünk »költésze: lírai, népdal, istenes, hazafias és elbeszélő költészet, valamint alkalmi ódák; prózája népies s a székely humort dolgozta fel, azzal sok őszinte sikert aratva,« kérjük őt, hogy adjon közre kincseiből népünk számára s kérjük Istent, adjon neki egészséget, csendes, békés és hosszas életet, hogy tovább termelhesse drága értékeit, drága értékeinket.

Dr. Szilády Zoltán egyetemi m. tanárt, lapunk tudós munkatársát muzeumi igazgatónak nevezték ki.

Dr. Sz. Nagy Gyula a szegedi egyetem tanára, elszármazott atyánkfia november 12-én tartotta székfoglaló értékesítését a budapesti Tud. Akademián a felsőbb matematika köréből.

Csáky Mihály Gheorgheni liceumi tanárt most ünnepelték tisztelői 20 éves tanári munkálkodása alkalmával. Ez idő alatt mint kiváló geografust, vadász és halász szakembert ismertük meg, aki ezirányu szakcikkeivel értékes adatokkal szaporította irodalmunkat. Ezek mellett poéta lelkének tanubizonyosságai azok a szép költeményei, melyekkel a természet szépségeit énekelte meg. Lapunk értékes munkatársát mi is szeretettel köszöntjük!

Veress Margit a cluj-i egyetemen jeles eredménnyel tett tanári vizsgát.

Imreh Barna ref. lelkész a brüsszeli egyetemen doktorátust szerzett.

Soós Józsefet az ismert bajnokot Doboieni de Jos ref. hivei papnak vállasztották meg.

Martinás Demeter az első moldovai csángó festő Roman városában most ősszel rendezte meg kiállítását.

Elhunytak: *Tamás Albert* nyg. főgim. igazgató 77 éves korában Odorhei en. Értékes, példásan munkás életének ismertetésére visszatérünk. *Füßy József* könyvkereskedő és nyomdatulajdonos Turdán. *Szabó Jenő* ref. költő pap 68 éves korában Târgul Secuescen nov. 18 án. *Csathó Gábor* kiskükülmegye köztisztviselőben álló utolsó magyar alispánja, az Odorheiu ref. nőképző igazgatónöje, *dr. Váróné Csathó Gabriella* atyját gyászolja az elhunytban. *Mátisfalvi id. Palló Imre* ok. gazda 72 éves korában Cojocnán (l. Megeml. Mezőgazdasági Szemle 1934. 154—5 l.) *Kis Menyhért* keresk. isk. tanárképző tanára Budapesten 55-éves korában A nyárádméntéről elszármazó atyánkfia értékes székelytémája elbeszélésekkel és költeményekkel tette ismeretté nevét.

Fülöp Áronról.

Irla : Bakóczy Károly.

Fülöp Áronnal úgy van az ember, mint minden igazi íróval : mindig lehet róla újat mondani. Most csak egy vonását : meseszövéseinek romantikus voltát akarom kiemelni.

Tudjuk, hogy műveinek legfőbb ékessége zengzetes szép nyelve. De hogy a nyelvben éli ki magát, már ez is romantikus vonás. Soha sehol se volt olyan nagy dolog a nyelv, mint a magyar irodalom héroikus korában : a megújhódás a nyelvnek megújítása volt. A nyelvújítás mozgalma egész a Nyelvőrig tartott : egy kerek századig s benne minden litterátusnak *szint* kellett vallania, ide vagy oda pártolván, mint a keresztyének egykor a hitújítás korában. S Vörösmarty. hirnevét is nyelve alapítja meg : mért ugyan egyéb érdeme maradt-e a Zalán futásának ? mig ez, a nyelve, ma is életerős és halhatatlan.

De volt még egy érdeme : a részletszépségei. Mert nagy elragadtatással olvasták ám benne Hajna fürdését s a Délszaki Tündér esengését, Huba lakomáját s általában az idilli meg lírai epizódokat. És ha Schedel — Toldy német földön felolvasásokat tartott belőle, nem is a nyelvével, ami fordításban nem érvényesülhetett, hanem éppen ezekkel a helyi szépségekkel bilincselhette le hallgatóit.

Tudjuk, hogy a romantikus világban összeszövődik a földi élet a tulvilággal, az emberek dolga az istenek dolgával. Tán a középkor hozza magával, mert akkor is közel volt az ég, a jó isten vagy legalább isten angyala, a szorongatottak segítségére mindig készen volt. Vagy éppen az írók miszticizmusa térítette őket a középkor felé ? De a magyaroknál nem a katolicizmus mítoszvilágából táplálkozik ez a vágy, hanem inkább népmeséink tündérvilágából (Zalánban a Délszaki tündér, Tomboli a táltosló, a Hajnát segítő nemtó ; az egész Tündérvölgy, Délsziget ; Csongor és Tünde.) És ha mesemondó kedve csappan is a fiatalság napjai multán, az eposzban iskolát alapít vele. Előtte csak Aranyosrákosinak kisede eposzában találjuk a mítoszt mesével keverve. Követői nagyrészt józanok, vagy mondjuk : plasztikusak, feladatműveket írnak : csak itt-ott csillan fel a mese, a fantázia csapongása. Ebben is legrokonabb vele Fülöp Áron.

Mert hiába mondja Fülöp az Atilla ajánlásában Aranyinak :

Gyöngé viszhangja ez az ének

Dicső lantodnak, mesterem !

hiába mondja a nagykőrösi mellszobor leleplezésekor :

... Menjek-e, ne menjek? Mit keresnék én ott,
 Ahová engemet senki meg nem hívott! ?
 Egy Tud. Társaságnak sem vagyok a tagja,
 — Soha nem is fogok kilincselni arra! —
 Nos, mi cimen, jogon, mentem volna én el ?
 Talán mert a lelkem rokon az övével ?
 Ezt a rokonságot soh'se kiabáltam,
 Az ünnepi tószttól ma is hát elálltam,
 De azért a lelkem ott vala titokba'
 S Arany emlékére néma imát monda —

mert bizony ő romantikus volt ízig-vérig. Arany tervvázlatát még nem ismerte, mikor elhatározta, hogy a félbenmaradt hun trilógiát folytatni fogja. Így került bele Ellák neve és alakja a krónikákból, akit Arany okos gazdálkodással kihagyott, csak két fiat hagyván Atillának. Ellák már meg is jelent, mikor Arany hagyatékából 1886-ban olvasta a tervvázlatot. Meghatóan írja egyik levelében, milyen legyűgöző hatással volt rá. De érzi azt is, hogy neki el kell térni az ő nagy tervétől, ha nem akar szolgai utánzó lenni. A terve valószínűleg megvolt már nagyjából, mikor Ellákot megírta, az egészre, bajos is volna másképp elképzelni. És ez a terv, ha tán változott is részleteiben, romantikus maradt.

Ilyen romantikus vonás az érzelmek szertelensége: aki gyűlöl, még a halálban sem bocsát meg, aki szeret, még a halálon túl is hű marad. Általában a halál nem gát a továbbélésre, más formában. S ha az ember a Fülöp Áron példait veszi, önkéntelenül arra az elméletre gondol, mely a szellemvilág hitét halottaink kultuszából származtatja. Fülöp Áron könnyedén elteszi láb alól egy-egy alakját. Az ember megdöbben s kérdi: mivel szövi tovább meséjét? De ezek az alakok rögtön feltámadnak s tovább cselekednek. Krimhildát száműzi Atilla, de Ármány elevenhalottá változtatja leányával együtt s aztán, még temetés előtt kilopja őket a koporsóból, úgyhogy Krimhilda végig nézi a saját temetését: Magas hegyek alján zokogtak, — temettek, Magas hegyek ormán ujjongtak — nevettek... (Atilla VI.) A helyzet kiszínezésére is példa ez a hatásos ellentét. — Rékát megöli maga Ármány, a lelke azonban felszáll Hadur elébe, aki hatalmat ad neki, hogy szerettein örködhessék. Bűvel, hatalommal felruházlak téged, Hogy mindig segíthesd a te szülött véred, Bárminemű bajba sodorná is. Ármány, Segithessed mindig, fehér turul szárnyán. (Atilla, VII.) Aztán Ármány ráveszi Krimhildát, hogy a keleti gótok egyetlen megmaradt sarjának, Amalázuntának adja ki leányát s maga vegye fel az öreg Dóra dajkának képét, ki a csecsemővel egykor az erdőbe futott s kinek azóta nyoma veszett. S Krimhilda ez időtől fogva úgy vátoztatja alak-

ját : majd Dórának, majd saját magának képében, mint mesebeli boszorkányaink, akik csak fejükön bucskáznak keresztül. (Atilla, VIII.)

De még merészebb ez a játék Csabában. Ibolya, ki nem más, mint a keleti gótok királyának erdőbe tévedt leánya, kit Csaba ment meg s kibe bele is szeret — ez az Ibolya maga a megtestesült jóság és ártatlanság, ki Krimhilda ármánykodásának mindig áldozatul esik. Krimhilda rágalmazza el Csabánál s Ibolya nem védi magát (csak ki-tántorog), mert — mert nagyon könnyű volna védekeznie. Hiszen Kadával, a táltossal együtt volt távol éppen a hun halottakat feltámasztani. Kada később bizonyágot is tesz mellette, sőt nagy későre Réka is megjelenik, de közben Krimhilda Ibolyát ájulatra ejti és ártó tündérré, Firtossá varázsolja. De a szerelem örök és Firtos tündér a maga alakját és szerelmét ráruházza egy pásztorleányra, ki így Ibolya alakjában tovább él Csaba mellett, vele együtt eljut az ősi hazába a magyar testvérnéphez s idővel az elaggott Csaba, fejét az ő vállára hajtva adja ki lelkét : szóval hitvese és boldogítója lesz a pásztorleány Ibolya. Az egyéniségnek ilyen átruházása már túlmegy a mesék határán: embernek szokatlan, szinte elképzelhetetlen, mert mindent el tudunk gondolni, csak azt nem, hogy én ne én legyek. Ilyesmire tudommal a romantikusoknál sincsen példa. De ne itéljük el azért elhamarkodva a költőt, hanem helyezkedjünk bele az ő romantikus lel kivilágába s lássuk, mit akart vele mondani.

Vörösmarty is sokszor elejti legjobb cselekvő alakjait. A Délszaki Tündér hű szövetségese, jó eszköze lehetett volna, ha egyszerűen el nem enyészeti. A Csongor és Tündében Mirigy rókává változtatta leányát s az ördögfiak megeszik. Vajon helyettesítheti ezt a későbbi Ledér? Hisz a Gergely Albert-féle motívum sokkal helytállóbb : a boszorka saját leányának akarja megszerezni Árgirust. Va jon az idegen Ledérért küzdhet úgy a boszorka, mint a tulajdon leányáért tenné. De így tisztán csak ártó természete marad meg a boszorkának, mely a rosszat magáért a rosszért műveli s ez — így gondolták akkor — sokkal magasabb rendű, mint az anya esetleges em beri vonása. — Egy másik példa : Kisfaludy Károly Stiborát nem a bosszúra éhes emberek teszik el láb alól : mire ezek odaérkeznek, már egy kigyó végzett vele. Mi megbotránkozunk rajta, mert em beri cselekvést keresünk, pedig mit akart ezzel mondani a költő? Csak azt, hogy Stibornak annyi volt a vétke, hogy az isten se nézhett e már tovább tétlenül. Mert a kigyó nem véletlen ám, hanem gondviselő s. És mennyivel szebb ez így — gondolta Kisfaludy, de gondolta köz önsége is. Az istenvilág közel volt akkor, nem szorult gyarló emberekre céljai végrehajtására, sőt megmutatta, hogy van egy felsőbb örök igazság, amit ha ember állja meg Stibor on bosszuját, nem lett volna nyilvánvalóvá.

Igy kell megítélni a Fülöp Áron tulvilágát is. Mennyivel nagyobb volt Krimhilda szenvedélye, ki még a pokolból is följárt, hogy a gyűlölt Atilla utjait keresztezze, hogy az ő fiának gyűlölt vetélytársait megrontsa s még fia halála után is üldözze, — mintha mindezt földi életében cselekedte volna. Mennyivel nagyobb volt Ibolyának szerelme, aki, ha már maga nem boldogíthatta kedvesét, mással boldogította s ha ő maga kimaradt is a boldogságból, megmaradt neki áldozatának tudata, önzetlen tette szépségének vigasztalása. Mert mennyivel nagyobb lelki erő kell ahhoz, hogy a szeretett férfit más leánnyal boldogítsuk, mint magunkon keresztül: hol az önzésnek árnyéka férhet hozzá!

Mindent összevéve, Fülöp Áron romantikus volt. A romantika elvágyódás egy más, egy jobb világba. Ezért keresik a messzeséget térben és időben. Nekik nem a valóság kell, hanem az illuzió. Azért ha igazságosak akarunk lenni Fülöppel szemben, abból a történelmi szemszögből kell megítélnünk, melyből Vörösmartyt is nézzük és nagyinak tartjuk. Ekkor érezni fogjuk, hogy meseerdőjének tarka szövevényein keresztül egy magasabb és tisztább világ, a tulvilág szól hozzánk. Érezni fogjuk, hogy a romantika idejében Fülöp Áron a legnagyobbak közt foglalta volna el helyét s most mikor az Ész uralma megint lehanyatlott a költészetben, mikor megint vigasztalást keresünk benne, kompenzációt a valóság sivárságáért, remélhetjük, hogy Fülöp Áron egyre több megértéssel fog találkozni.

Lucs tó mejjeke Ciuchan.

Erdély legnagyobb havasi lápja.

— Irta: Bányai János. —

Az újabb hargitai kutatásokkal felszínre került adatok közt talán a legérdekesebb a Hargita gerincvonulatának az a havasi lápos területe, mely Mercurea Ciuchól-Csikszeredából, közelíthető meg a legjobban.

Már nyugatról, Odorheiu felől távolabb van az emberlakta helyektől, de itt is, aki az országúton a Tolvajos tetőig eljuthat, úgy a Lucstól nem messze fekvő Odorfenyőben levő fakitermelő teleptől már, ahogy mondani szokták, csak egy macska ugrásra van ez a remek eltözegeedett kráter tó.

Akinek alkalmá volt látni a Szent Anna tó melletti Mohos tavat, annak már könnyű lesz az első pillanatra a hasonlóságot megállapítania.

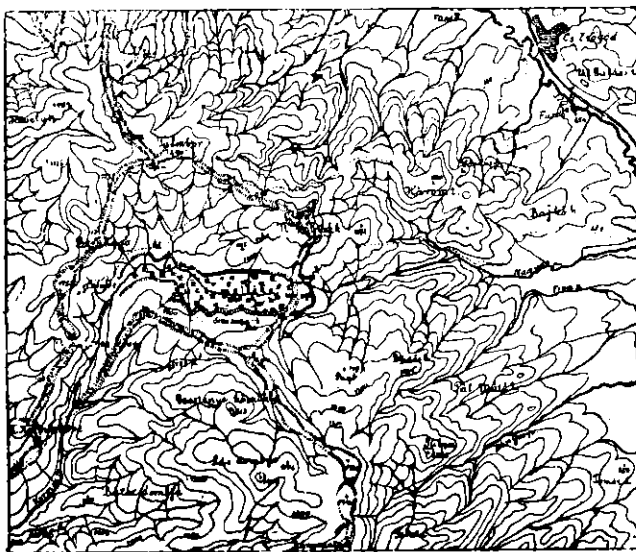
A Hargita vonulatot feldaraboló vulkáni krátereknek ez az egyik

legtípusosabb képviselője. A hosszú idők letaroló munkája dacára is pompásan megőrizte tölcser alakú formáját.

A perem kemény szikláját az augit, hipersthén, a délirészen főként bronzitot s a keletin pedig még ezeken kívül amfibolt tartalmazó labradorit földpátos andezit alkotja. (dr. Szádeczky Gy. adatai)

A tőzeges terület nagyságát *Vitos* (l. Csikmegyei Füzetek) 300 holdnak veszi s *Fekete-Blattny* (Erdészeti jelentőségű fák... 1913) pedig 112·5 hektárra teszik. A katonai térkép adatai szerint 3·5 Km. hosszúsága s 1 Km. átlagos szélességű.

Akármelyik irányból is érkezünk ide, a lucfenyő peremen átlépve egy hatalmas fensikszerű lapály alakjában terül ki előttünk az eddig csak pásztorok által ismert «Lucs tó mejjéke», mint ahogy a csiki atyánkfiaink mondják. Az egykori mélyebb tölcser egy nagy lapálya töltődött ki a köröskörül minden oldalról behordott vulkáni törmelék anyaggal.

Külső vonalkázás a kráter szélé a belső tőzeges rész.

A szélét hatalmas lucfenyő (*Picea excelsa*) óriások keretezik be. Befelé a fák eltörpülnek s a belsejének egy részét elkorcsosult erdei fenyő (*Pinus silvestris*) borítja, mely itt is, mint tőzeges terület jellemző fája jelenik meg.

De vannak egész kopár részletek is, mert egy alkalommal az itt elrejtőzködő medve kiüzéséért felgyújtották az egyik szélén.

A közepét egy keskeny patak vágja át, mely ennek a nagy vízgyűjtő területnek a csapadékát az Oltba vezeti le. A patakot jó szé-

kelyes megfigyeléssel a színe után Kormosnak nevezték el. A gyors futásában ugyanis a tőzeg sár finom iszapját (Dy a tudományos neve!) ragadja magával s azt egész folyásában sehol le nem rakja s így beömléséig megtartja eredeti barna színét. Jellemző típusa a mészben, táplálékban szegény, az u. n. disztrofikus viznek. Sok humuszsavat és humuskolloidot tartalmaz, emiatt savanyu természetű s planktonlány kevés van benne.

A Lucs belsejében nagyon nehéz járkalni, mert az egész hely, mint a Mohosban is ring az ember lépteit alatt. Csak aki jól ismeri a kemény tövű sás (*Carex echinata*, *canescens* stb.) a havasi gyapjusással (*Eryophorum vaginatum*) kevert párnákat, csak az próbálkozhatik meg a bejutással.

Nem mindennapi látványosságban van része a behatolónak. Össze vissza dült fenyőóriások tarkítják az ősrengengetet. Ha a növényvilágot nem tekintendők, formája után szinte egy trópusi erdőben képzelnők magunkat. Szokatlan, egyebütt nem látható érdekes növények szövik át a helyet. Itt sikerült megtalálni Erdélyben először a jégkorszaknak is a maradékát, az arasz magasságu pici nyirt (*Betula nana*), mely apró fillérnyi leveleivel nyújt csinos hatást. A boglya módjára felpuposodó moha párnák (*Sphagnum* és *Polytrichum*) tele vannak a különböző rovarérvő növények vöröses leveleivel (*Drosera rotundifolia*.) Augusztus elején virít a lápok dísznövénye, a szép rózsaszínű virágú tőzeg rozmaring (*Andromeda polifolia*) az áfonya félek nehezen járható bokrai közt. Innen irta le a terület alapos átkutató botanikusa Nyárády Gyula *) az égerfa egy új változatát (*Alnus incana* var. *minorifrons*) egy törpe növésű nyir (*Betula oycoviensis*) s fekete ribiszke (*Ribes nigrum*) kíséretében. Ez a jellemző növényi társaság az *Eriophoreto-Sphagnetum medio recurvi (betulozum)* csoportba sorolható.

Aki a természetet a maga valójában akarja látni az megkapja itt.

S érdekes, hogy mégsem olyan elhagyatott ez a hely, mint azt különben gondolnók.

Junius vége felé megélenkül a környék. A kráter perem havasi kaszálói megtelnek vig szénacsínalókkal.

Sőt még a télnek is meg vannak a maga látogatói. A befagyott mocsaras helyek csak akkor járhatók szánkókkal s így a távolabbi részekről csak ilyenkor tudják a levágott fát leszállítani a völgybe!

Ujabban már némiképen állandónak tekinthető lakások is épültek a közelben az u. n. Macsói részen, ahol a kirándulók szállást kaphatnak, sőt holmi finom havasi élelmi szerekben is lehet részük.

Minden tudományos jelentőségét is leszámítva megérdemelné ez a hely, hogy a természeti szépséget szerető kirándulók ezrei keressék fel a remek szép s idáig nem ismert területet.

*) A vizek és a vízben bővelkedő talajok növényzetéről a Hargitában. A székely nemzeti muzeum Emlékkönyve 1929.

Góbéságok.

Lótojas. Egyszer egy oláfali ember amint a szászok földje felől üres szekérral mendegélt hazafelé, egy törökbuzaföldnek a szélén megpillantott egy éktelen nagy sárga tököt. Minthogy többet sohasem látott tököt s épen abban a pillantásban ment el onnan egy nagy sárga kabala (ló) kisütötte magában, hogy az a nagy sárga micsoda nem lehet egyéb, mint annak a sárga kabalának a tojása.... *Lótojas biz'a!*

Minthogy soha életében lótojást nem látott, leszállott a szekérről, vigyázkodva szertenézett, hogy valaki nem látja e s nem látva senkit, nagy ügyelve, nehogy eltörjék, beléttette a szekérderekába a pokróc alá, a széna közé, hogy hazavigye.

Otthon aztán nagy titokban kivitte a legmagasabb hegy tetejére, ott szénából fészket csinált s a tököt, akarom mondani a lótojást beléttette. Nagy vigyázkodva, ahogy a kotlóstyuktól látta, ráült, hogy kiköltse, mert úgy gondolta, hogyha a tyuktojásból csirke s a lúdtojásból pipe lesz, akkor a lótojásból csitkó lesz, ha kikotolják. Minden nap gondosan megforgatta, mint a kotlós tyuk szokta tenni s üdő teltén sürűbben megüyelgette nem rug e, nem nyerit e már a tojásban a kicsi csitkó.

Már egy hét óta kotlott az ember a lótojáson, dereka, lába egészen *megguzsorodott* a sok helyben üléstől, gondolta hát, hogy egy kicsit feláll s megjárja magát, hiszen a kotlós tyúk is egyszer-egyszer fel szokott kelní a tojásról. Fel is állott s elkezdett jöni-menni, nyujtozódni. Hát egyszer csak amint nyujtozódott, a lábával véletlenül meglökte a tököt. Erre a tök a fészekből ki, a hegyoldalón bé s neki egyenesen egy nagy kőnek. A kő mellett volt egy borsikabokor, a bokorban egy nyúl. A tök nekiütöközött a kőnek s ketté hasadt; a nyúl megijedten kiszökött a bokorból s elkezdett futni. Az oláfali ember csak nézi, nézi a futó nyulat s azt gondolván, hogy a ketté vált *lótojásból* szökött ki a kicsi csitkó, meglíramodik ő is utána s kiabálja nagy éktelenül: „Me kicsi csitkó, me! Én vagyok anyád, ne fuss el; me kicsi csitkó, me!”

A nyúl azonban úgy elfutott, hogy máig is fut, ha meg nem állt, az oláfali ember pedig holta napjáig szidta magát, hogy miért is nem tud legalább még egy napig a lótojáson ülni, mert akkor bizonyosan rendesen kelt volna ki a kicsi csitkó s nem futott volna el.

Zolán Sándor.

Kormányos nélkül . . . c. alatt a *Székely Ujság* 34. sz. ban dr. *Dávid István* Târgul Secuesc, az egykor virágzó város pusztulásának mementójaként hívja tetemre az u. n. vezetőket.

Székelyföld kutatása.

Voitesti I. P. Romániai sótelepek (Noțiuni de geologia zăcămintelor de sare. Introducere, definiție, compoziția chimică, modul de prezentare, originea, importanța economică, rezerve de sare în România și rezervele mondiale) A részletes összefoglaló részén kívül az egyes telepek előfordulásánál ismerteti a Praid és Turdaiakat is (Revista Muzeului geol.-miner, al Univ, din Cluj. Vol. V. No. 1. 934, 1—85 l. 43 kép és egy térkép).

Ioanovici V: A ditrau-i szienitlőmzs vizsgálata. E klasszikus terület eddigi gazdag irodalmát a szerző eredeti kutatásaival újjal gyarapította a nordmarkit, umptekit, 2 ditroit, essexit, amfibolit mikroszkopi és kémiai adataival. Nagy érdeme a terület részletes geológiai térképének is a közlése, kb. 1 : 35000. (Revista Muz. Geol. Min. Univ. Cluj IV. 934 1—54 l. 14 kép. I-II. táblázzal, I-III tábla mikrofotográfia képpel. Francia szöveggel.

Csikban meddők maradtak a gólyák az idén mint közli velünk, a nemcsak kitűnő festőművész, hanem egyben jó természet megfigyelő *Nagy Imre*, Jigodinból. Szerinte valószínűen a tavaszi nagy szárazság miatt nem is lévén elegendő békaanyaguk, a gólyák nem fészkeltek s nem is költöttek, hanem Mercurea Ciuc környékéről összegyűlve a Tolvajosra vivő országút közelében egy száraz lucfenyőn tanyáztak állandóan. Vajjon ezt figyelték-e meg más vidékeinken ?

A csonttölu madár (*Ampelis garrulus*) székelyföldi adataihoz közli szintén *Nagy Imre*, hogy a hozzánk ellátogató madár első sorban a „Belekenyér“ (galagonya) piros terméseit csipegeti le s csak ennek az elfogytával eszi a juhar és kőris rügyeit. Csikban látható sokszor még május folyamán is !

A hideg télre való jóslás egy nemét közli *Nagy Imre* ugyancsak Csikból. Ha a disznó vágásnál úgy találják, hogy a lép egyik fele feltűnően meg van vastagodva, úgy szigorú télre van kilátás.

A turdai hasadék sok minden érdekes eddig ismert ritkaságához most említ újat az *Aranyosvidék* 46. száma. A cheiai (Mészkö) felőli bejáratánál a déli oldalon egy jó hidegálló szőlőfajta diszlik vadon, amely jól beérik, jőzamatu s dusan terem.

A sereglőgy (*Sciara militaris Nov*) kukacainak vándorlását figyelte meg jul. 12-én a Hargita kutató csoport a Lucstó és Odorfenyő közt. Az ösvényen keresztül haladó apró milliónyi nyálkás kukactömeg egymás hátán mászva, egy 2-3 m. hoszu, 2 ujjnyiszéles levedlett szürke kigyóbőrhez hasonlított távolról nézve.

A székelyek eredetéről tartott előadást Kallós Zsigmond a Néprajzi Társaság gyűlésén (Bpest) nov. 21-én.

Irodalom.

Tiboldi József: Népdalok. I. cím. újabb nóta gyűjteménye zongora kísérettel megjelent Rózsavölgyi és társa cég bizományában. Az elegáns s a német minta kiadásu füzetekhez hasonló gyűjtemény 100 válogatott szép előadási darabot tartalmaz. 11 köztük zamatos jó székely nóta s 13 gyermekdal. A szövegírók válogatott seregében ott látjuk *Halmágyi Samu, Kiss Menyhért, Sz. Molnár Sándor, Sz. Solymos Bea* székely testvéreink neveit is. A kipróbált hatású darabok jó része már ismert is a rádióból s az estélyek műsoraiból s a közönség mindent a legszivesebben fogadta. Hisszük, hogy most a kinyomatásuk után még jobban el fognak terjedni a hatásos fülbemászó nóták. (Ára 4 P.)

Zágon felé c. alatt írt *Komáromi János* regényt a rodostói remetéről, Mikes Kelemenről, amely a Pásztortűz ez évi lapszámaiban jelenik meg s most a szerző gyűjteményes kiadásában külön kötetben is napvilágot látott.

Székely Daloskönyvet (verseskönyv) írt *Kiss Félér* nyárádmonti egyszerű székely atyánkfia, amely eddig 2 füzetben jelent meg. A vallás, szerelem, családi élet kerül megénekelés alá.

P. Jánossy Béla: Csókol a király 4 felvonásos történelmi vígjátéka most jelent meg A hírnök 1934-évi különlenyomataként.

Ferenczi Zsigmond: A B C.-je tényleg alapvető gondolatokat tartalmaz társadalmi megszervezésünkhöz, aminek legjobb kifejezője épen a mű mottója „Egymás terhét hordozzátok!” Hitvallás, közoktatás, kultúra, gazdaság, mezőgazdasági-és háziipar, szövetkezetek, politika, s a magyar 10 parancs a munka legfőbb fejezetei (Minerva kiadás Cluj: 934. 110 lap.)

Értékes életrajzi adatokat közöl *Biró Lajos* igazgató az Odorheii rom. kat. főgimnázium most megjelent 1933—4 évi értesítőjében, (*Püspöki Biztosok:* Csató József, Demeter Endre, Jung Cseke Lajos Mikes János gróf, Pál István, Sándor Imre. *Világi gondnokok:* Ugron Lázár, Török Albert, Soó Gáspár, id. Ugron Ákos, dr. Viola Sándor.),

Tomcsa Sándor: Szvoboda Augusztin rémtette c. regénye az eddigi humoros karcolatai után az első nagyobb összefoglaló műve, mely az előnyösön ismert szerzőt reprezentáló módon mutatja be. A Brassói Lapok regénytárában jelent meg.

Mai Dekameron 1932 évi kötete Móricz Zsigmond bevezető ismertetésén kívül az ifjabb íróigárda 10 elbeszélését tartalmazza, köztük Bibó Lajos: Árvák, Nyirő József: Gyónom a mindenható Istennek, Tamási Áron: Újszékely Antikrisztus c. novelláit. (Nyugat kiadása Bp. Ára 25 Lei)

Megtérés címen 4 képre osztott színjátékot i. t. *György Géza* tanító (Baciu jud. Braşov. Ára 30 Lei.)

Lapszemle.

Erdélyi Szemle. Erdély legrégebb szépirodalmi művészeti tudományos és kulturpolitikai folyóirata okt. ben érte meg 20. évfordulóját. Szerkesztője S. Nagy László unitárius székelytestvérünk büszke lehet kitartó munkásságának e látható eredményére.

Az Erdélyi Gazdasági Egyesület (E. G. E. Cluj) 60 Lei-es taggyűjtő akcióba kezdett s ezért auguszt. 1 től (63 évf.) újból megjeleneti, rövid megszakítás után az Erdélyi Gazda c. lapját, Közérdekű gazdaszervező munkája és szakközleményei hisszük, hogy megértésre találnak.

Tüz c. alatt *Kalkovits Gyula* szerkesztésében társadalmi, művészeti és bírálati képes hetilap indult meg Târgu Muresen (Piața Regele Ferdinand 47) A nov. 9-én megjelent 1. szám változatos tartalmával jó beigérkezést jelez s az ismert írotársunk házagpótló vállalkozását örömmel látjuk. Előfizetése $\frac{1}{2}$ évre 130 Lei.

Medgyesi Lapok címen okt. hónaptól kezdve új hetilap szolgálja a főként székelyekből álló magyarság érdekeit, ebben az amerikai méretben fejlődő gyárvárosban. Szerkesztője : *Sz. Nagy Sándor*. Előfizetése egy évre 200 Lei.

Székelyalkalmazottak Ujságja címmel folytatja a munkát a vidéki lapok nagyságában az eddigi 5 számot megjelentető *Székelyalkalmazottak Lapja*. Kitartást kívánunk a megkezdett új munkaterületen, de ne fecsérelje a drága helyet világhírek ismétlésével!

Székelyföldi Néplap c. alatt az idén indult egy új politikai heti lap Târgu Muresen. Szerkesztője Kádár János munkás védelmi programot tűzött ki. Előfizetése egy évre 100 Lei. Rövid élete után nov. elején betiltották.

Sándor József a bucovinai csángókról irt értékes összehasonlító adatokat a Clujon megjelenő *Ellenőr*-ben.

Az ismeretlen Turda sok érdekes és tudományos szentpontból is fontos adatára hívja fel a figyelmet Weress Ákos az Aranyosszék 46. számában.

Székely leányaink utja már sok esetben került szóba. Ujabban P. Seress Szolán szölt hozzá e még meg nem oldott problémánkhoz a Medgyesi Lapokban (6—7—8 sz.)

Téli gazdasági iskolák praktikus megszervezéséhez ad tanácsokat a tapasztalataiból *Szőke Mihály* (Csiki Lapok 47 sz.)

A borvizek bánáti uzsoraáraitól ir az *Ellenőr* (Cluj) Nagyon időszerű, hogy ezt a fontos kérdésünket megbolygatja. Mégis csak furcsa, hogy amikor itt nálunk a források ezreinek folyik el az értékes borvize, akkor a nagy közönség a borénál is nagyobb árat kell fizessen érte. Valahol hiba van.

Lármafa.

I. Ferdinand elhunyt uralkodónak dec. 9-én leplezték le az első székelyföldi mellszobrát Odorhei-en a helybeli csendőrezred adományából.

Mauritz Béla dr. t. egyetemi tanárságának 20 éves évfordulója alkalmával nagy szeretettel ünnepelték dec 12-én Budapesten a Földtani Társaság gyűlésén. A kiváló kutató a ditrói szienittömzs vizsgálatával nemcsak magának szerzett hírnevet, hanem egy egész sorozatot kitező adatseregével minket is a legnagyobb hála-ra kötelezett le. Igaz jó lélekkel társulunk az ünneplők sorához!

Nyugdíjazások: Az Odorheiu-i állami liceumtól újabban nyugdíjba mentek *Bakóczy Károly* a kiváló írónk s *Fülöp Áron* biográfusa, *Halmágyi Samu* több verskötet elismert költője, *Kulcsár Ferenc*, s az állami leánygimnáziumtól *Füstös Ida* az ügyes apuarelista s kézi-munka tervező. Kivánjuk, hogy sokáig élhessenek énjüknek.

Tárkányi Gusztáv: *Utmulatól* adott ki *Târgu Muresről*.

Új papírgyár Satulungban, Brasov mellett nyílt meg Szeberényi Tibor gépészmérnök vezetése alatt (Volt városi villany és vízmű igazgató).

Félszázados évfordulóját ülte a *Reghini* (jud Mures) dalárda diszhangverseny keretében, amelynek kimagasló eseménye volt Kakucs György karnagynak legújabb szerzeménye, *Petőfi: A hűtelen barátokhoz c. költeményének* megzenésítése. Hatalmas hatást ért el az Iparos Ifjak Dalkara (Târgu Mures) a szerző vezetése alatt.

Ditrónépének fekete asszonyáról beszélt el egy érdekes népi-mondát *Józsa Sándorné* a r. kath. tanító egyesületnek 1934. II. 10-én Gheorgheniben tartott székely estélyén. A székely *Dózsa György* tragikus halála él még a nép emlékezetében olyan formában, hogy az 1514-ében, a tragédia után egy titokzatos asszony jelent meg Ditróban kinek, nagy műveltségéről, jó tetteiről, szívjóságáról még ma sem feledkezett meg a nép s mint védő szellemét emlegeti.

A szabadelvű kereszténység és vallásos szabadság nemzetközi társulatának dániai kongresszusán vettek részt előadásokkal és hozzászólásaikkal Balázs Ferenc, dr. Vargha Béla, dr. Lőrinczy Zoltán, és dr. Kiss Elek unitárius atyánkfia.

Nyári unitárius vallásos öszejövetelek helyéül dr. *Kiss Elek* teol. tanár a Medisoron levő birtokán ajánlott fel helyet, ahova a két Medisor és két Chedea ajándékából és közmunkájából egy szép nagy fedett helyiséget építettek. A régi etédi kitérőnél tartott unit. „búcsu“ ilyen formában fent a hegyen való állandósítása évenként öszehozza a vidék lakóit.

Bálint Ákos gheorgheni karnagy a Magyar Dalossövetség pályázatán »Eredeti székely dalok« c. énekar művét dicsérettel tüntették ki.

Kórház névátváltoztatás volt Târgu-Secuesc-en nov. 4 én. A kórház egyet tulajdonát képező magánalapítású Rezső kórházat az imperium változással az állam vette át s most ünnepelesen „Ion G. Duca“ névre keresztelték át

Plakátversenyt rendezett Târgul Muresen a Révész cég. A sok új tehetséget felszínre hozó versenyen ötletes kivitelével feltűnt *Paál Elek* fiatal művésznövendék dicséretet nyert munkája.

Mezőgazdasági és iparkiallítást rendezett okt. 21 -től kezdődően Târgul Secuesc város. A sok csapásnak kitétt város erőfeszítése az élnitadás jele. A változatos anyagból feltűnt K. Bogdán Géza székely gyermekjáték gyűjteménye. Hasonló ötlet kiállítás hangoztattunk már régén s praktikus folytatása is lehetne annak.

A székely közbirtokoságok nagy gyűlése folyt le Mercurea Ciucon nov. 10-én mintegy 300 résztvevővel. Dr. Pál Gábor kezdeményezése igen nagy jelentőségű s hisszük, hogy a rendelkezésre álló eszközök alkalmasak lesznek a még mindég jelentős közvagyonok okszerű kihasználására. (Erdélyi Néplap 10 sz.)

Gheorgheni téli sportolói a semmiből teremtettek meg egy új ugrósáncot és melegedő házat.

Kettős ünnepet ült a ref. egyházközség J. G. Duca-n oct. 28-án első templomának 300 s a mostaninak 100 éves építési évfordulójával.

Szöttes leány klub alakult Târgul Muresen P. Kiss Márton zárda-tónök kedvezményezésére.

Előfizetések az 1934 évre (Ahol szám nincs kitéve ott az egész évre ki van egyenlítve!) *Helyből* : Benkő József (2 p) Csizmadia Ipartársulat, Császár Géza, Ebert András, Kábdébó József, Ferencrend könyvtára, Dénes Samu, Kassay F. Dénes, Kovács Péter, 30, Verestóy Ferenc, *Aiud* : Asztalos József. *Cluj* : Kerestély Mózesné, Mendrey Elemér, Molnár István. *J. G. Duca* : Faller József dr. Ferenczy Gábor, dr. Fodor Boldizsár, dr. Gyarmathy Dezső, Kereszturi Népbank Nagy F. Domokos, Török Dénesné, dr. Viola Sándor, *Gyulai* előfizetőink József Dezső utján. *Dârjiu* : Petres Albert. *Jigodin* : (Ciuç.) Nagy Imre. *Lazarea* : (Ciuç) Lukáts M. Zoltán. *Cicsánmartin* : Bakó János. *Ohio* : P. Biró Lőrinc. *Szegzárd* : Bokor Sára. *Tg. Secuescrői* Paál Elek utján : Bálint Vince, Rajnok Gyógyszertár, dr. Dávid István dr. I. Dienes Ödön 50. dr. Bertalan János, Bothár Vilmos, Domján István dr. Gyöngyössy István 45, dr. Hollanday Pál, dr. Kovátsy László 60. Korom P. Antal. Mihály László, dr. Molnár Dénes 90, Nagy Géza. Tóth Istvánné dr. Török Ferenc, Török Sándor tanár 30, dr. Vargha Béla 50, Zajzon Sándor.

1935 évre. *Szegzárd* : Bokor Sára. *Odorhei* : dr. Weisz Rikhard 50.